

quedarà *bo y arreglat* fins a nova ordre», escrivia el tortosí F. Pedrell a P. Coromines el 1907; ho restringia massa el vilafraquí Josep Estalella quan ho considerava típic del Penedès (1926); també en el Camp de Tarragona el sentim i els exs. següents ens ensenyen l'ampla elasticitat que allí n'adquireix l'ús, davant preposicions i pronomes, p. ex. en Puig i Ferrater: «els pagesos no havien demanat a préstec *bo i res*, però entre els deu o dotze propietaris havien gairebé esgotat el crèdit» (*Cercle Màgic*, p. 305), «el Bugatell ja és *bo i damunt* de Vallmoll» (Nulles, 1964).

Admeto, però, que serà en el Penedès on aquest ús assolix el màxim descabdellament, «¿quant hi tinc de camí? —dugues hores *boi tres*» (Pontons, 1927)— de manera que allí la frase *boi-boi* s'ha deslliurat ja de tot acompanyament precís convertint-se en una mera expressió emfàtica de la idea de 'quasi': «*boi-boi* no queda res» (Canyelles, 1954) i ja el penedesenc Milà i Fontanals escrivia el 1867 «y tot s'ha perdut o 's perd, y *boy boy*, si no fossen los campanars vells y les montanyes, semblaria que ja no visquéssem a Catalunya» (O. Cat., ed. Gili, p. 146).

Tanmateix aquest ús atenuador no és pas específic de les comarques del Migjorn, com ens ho mostrarà un repertori dels exemples que va deixar-ne Pere Coromines, el llenguatge del qual correspon al de la vella tradició barcelonina, si bé entreviat de fort colorit empordanès i del Nord-est en general, però no pas del Sud. En ell trobem certament l'accepció vaga del català més central (sovint amb matís de 'no obstant'): s'acosta la primavera «airols de pèsols s'aclapen enrioladament entre les rastelleres dels ceps *bo i nus*» (*L'Avi dels Mussols* xv, O. C., 567a7), «la batalla fou entre la vida i la mort, perquè *bo i* tractant-se de mi, jo vaig ésser sempre neutral en aqueixa lluita» (*Llàgrimes de Sant Llorenç* II, vi, p. 116); i que en l'ús que en fa aquest escriptor no hi hem de reconèixer pas el fruit de cap influència normalitzadora o estranya ja ho mostra la freqüència amb què apareix des de la primera obra (*Les Presons Imag.*, p. ex., pp. 74, 106, 128): doncs, ja llavors se'n serveix també en el sentit «meridional» de 'gairebé': «la meua guia allargava endavant un tió encès *boi* sense flama, que entrogia esmortuidament la fosca ruta», «habaneras --- en puntejava dues amb l'Adela que, estarrufada i presumida *bo i* no se'n recordava que es trobés en els braços d'un home jove» (c. a l'a. 1900, *La Dona Lletja* IV, A Recés, p. 172), «el castell, antiga residència dels Templers que es lleva dalt d'una roca *bo i* tallada a plom damunt l'Ebre», *Silèn* (cap. 17, p. 219, un altre de ben semblant *ibid.*, p. 216).⁶

A Menorca l'ús va quedar fixat quan encara era norma restaurar les -n perdudes en posició proclítica davant vocal, de manera que el resultat fou que ací la locució quedà en la forma *boni*, i el matís és també el de 'quasi': *boni terminat* anoto a Migjorn Gran, *boni bé* esdevé també un 'gairebé' més emfàtic (Mercadal, 1964), i en general *boni* prefixat en 'qualsevol combinació sento a Alaior i a Ferreries: «està *boni* llest, *boni* espanyat, *bonibé* som caigut» (AFerrer Gui-

nart, *Rond.*, p. 214; Krüger, *RFE* VIII, 320), i ja el poeta J. Vivó (1715-1780) escrivia «un pare que l'exhortava / d'en tant en tant li mostrava / un Cristo crucificat, / i l'homo, *boni* acabat, / axí mateix lo tirava» (Camps Mercadal, *Folkl. Men.* I, 218). Altra ment no convé assegurar que aquesta forma no es trobi també en Terra Ferma, car si les orelles no m'enganyaren vaig sentir a Castell d'Aro (1964) la frase «*bon i* no se'n troba cap». A Mallorca degué tenir també algun ús avui oblidat, car *bonivei* 'grandassàs, home que fa *ninades*' (Amengual) ha de ser una evolució del sentit de 'quasi vell' que aplicarien a un noi gran, però encara acriaturat.

Recordo breument el considerable arrelament que ha aconseguit en les diverses regions de la llengua el castellanisme *bueno*, usat a manera de frase elíptica concessiva o aprovadora (sovint evasiva): ha costat molt de debilitar-ne l'ús (realment innecessari).⁷ Però és que aquest ús ja durava alguna centúria. Com ho mostren també les reduccions comarcals que sofrí, p. ex., *beno* en el Pallars (Pol, *Aneu*, p. 10), *bono* a Mallorca.⁸

DERIV.: *Bonam* ant. [?1292, *AlcM*]. *Bonança* fou un fals derivat, veg. l'article. *Bonàs* [fi S. XIX] *Bonaxàs*, -*natxó*, -*atxot* [S. XIX]. *Bondat*, ll. BONITAS, -ATIS [c. 1300, Lluïll; Muntaner, ed. Bof., 5.17]; *bondados* [Lab. 1839].

Es un error flagrant d'afirmar que el mall. *fer bonda* de sentit molt semblant al del cat. comú *fer bondat*, és una variant formativa d'aquest. El significat és quasi perfectament sinònim, car no gosaré assegurar que el matís afectiu, i sovint un poc si és no és irònic que sovint s'hi percep, sigui constant (veg. per ex. el passatge de L. Villalonga citat supra a propòsit de *bono*); dubto també d'altres dades que en dona Mn. Alcover en el seu article del BDLIC XIII, 114, car comença per afirmar que és un mot de Manacor, mentre que a gran part de l'illa, i en particular a la Muntanya, diuen *fer bondat*; d'això no en dubto, si bé caldria esbrinar millor si tal duplictat no existeix pertot amb un matís diferent: en tot cas puc assegurar que *fer bonda* pertany així mateix a l'ús de Ciutat (veg. la cita de Villalonga) i jo mateix l'he sentit a «la Muntanya» (*si no et fan bonda...*, Alaró, 1963): el sentit més ben definit no és 'la qualitat de bo' (podem dir *la bondat d'aquell teixit, d'aqueixes paraules*, però ¿qui diria en tals combinacions *la bonda?*), sinó 'portar-se o conduir-se bé'. Sorprenen que Moll no hagi rectificat poc o molt aquesta etimologia, i encara digui a la nova ed. de *l'AlcM* que ve del nominatiu llatí BONITAS.

Hi ha en això un equívoc entre l'etimologia històrica i l'emparentament percebut pel llenguatge actual, al qual no escau de donar el nom d'«etimologia» ras i curt sinó el d'etimologia popular; que segons aquesta *bonda* es relliga amb la família de *bo i bonus*, naturalment ningú no ho ha negat; però ha estat una influència canalitzadora de l'etimologia i no pas la primitiva. Atribuir aquesta a BONITAS és contrari a tots els principis metòdics. 1.ª ja la pronúncia